

**DE LA MARE DE DÉU
A TOTS SANTS
(Setembre i octubre)**
Guillem Pont

INTRODUCCIÓ

A l'hora de realitzar, interpretar, aplicar i realitzar les possibilitats que ens brinda el calendari, sens dubte, ens topam amb un entrebanc considerable; avui no conectam vivencialment amb l'espai ni amb el temps. Com si visquéssim en una altra galàxia, en una mena de terrat encimentat que en deim ciutat, on seguim el ritme fred dels números del calendari i dels números de l'esfera del rellotge; pitjam les tecles d'un ordinador i ens embabalim veient els films americans de la televisió on generalment es rendeix un únic culte a l'amun-tagament d'objectes i a unes determinades -i discutibles- comoditats.

I tot, malgrat el bagatge genètic, a nivell de ritme personal i de lògica connexió amb la natura.

La primera passa haurà d'ésser, idò, considerar la possibilitat d'altres ritmes i d'altres relacions home-entorn.

El sol, la pluja, el fred, la calor, les hores de claror... afecten ben directament a la natura i a l'home que hi viu més directament relacionat.

Per això, el factor temps no és quelcom rígid, exacte, si no cosa solament mesurable per aproximació.

Així és diu encara a la Mallorca rural que els sants tenen vuitada. "Per Santa Agueda, sembrau l'alfàbega", no implica que, dia cinc de febrer, a les nou del matí hom es posi a sembrar. "Per Santa Agueda", traduït al llenguatge "habitual", seria l'espai de temps com-prés entre el dia 28 de gener i el 15 de febrer. Les referències al temps sempre són relatives. El que, en el fons assenyalava el refrany és que "normalment", a la primera quinzena de febrer, es donen les condicions òptimes de temperatura i humitat per tal que pugui germinar la llavoreta d'alfàbega.

De la mateixa manera, els tractaments dels arbres -podar, empeltar...- no vendrà específicament determinat per un nom de sant sinó pel corrent de sàvia dels seus conductes. La migració de les aus, per les hores de llum etc.

I tot això implica variacions segons indrets i circumstàncies climatològiques.

Circumstàncies que l'home va variant voluntàriament -mitjançant bombardejos "científics" als núvols per provocar la pluja- o inconscientment -quan empram aereosols per fixar els cabells i foradam la capa d'ozó de l'atmosfera-.

Una altra consideració a fer, és que res no sorgeix per generació espontània. La realitat actual és fruit de llargues experimentacions que s'han anat solidificant a poc a poc, al llarg dels segles. La cultura popular, la llengua, en fan testimoniatge.

Sens dubte és una qüestió òbvia. I precisament per això, no es pot deixar de banda.

A la Mallorca preturística, la distribució del temps, més que pel calendari (paraula, el significat de la qual es podia traduir com "paper amb una imatge i números que es sol penjar a la cuina") es regia pel santoral: per Nadal es fa això, per La Candelera, allò altre, pels darrers dies tal cosa i per Sant Lluç tal altra. Això pot induir a pensar amb una de-terminada força alienadora del cristianisme en el sentit de que "marcava" accions. Per això no és cert del tot, car el cristianisme solament canviava noms i matisos als costums de l'antiga Roma; però, a la vegada, els romans solien adaptar costums ja existents...

La cultura popular ens lliga amb la terra i amb l'home.

Tots els termes s'han de matisar. Quan es parla de "cultura popular" no es fa referència a quelcom descontextualitzat i sense sentit. Es parla de força, en el sentit assenyalat per Gabriel Janer(1.982) quan diu "... la tradició popular ha exercit en la societat rural la funció d'escola paral·lela i ha explicat als joves de la col·lectivitat quin era el sentit de les coses amb les quals convivien, quin era el valor del contacte amb el vent, amb l'aigua i el sol. Perquè la pell percep la fora d'aquests elements i l'home necessita entendre el seu significat, tant com observar el color del cel i les formes dels núvols. Comprendre l'energia vital de la natura que li dona redoc i sentir-se còmplice amb el propi entorn.. Perquè si l'home és capaç d'entendre i conèixer el territori sobre el que viu, també serà capaç de

comprometre's amb aquest territori i, ben segur, n'evitarà el conflicte; car sovint l'home viu en conflicte amb el seu espai perquè el desconeix, perquè no s'hi sent integrat, en definitiva, perquè no sap que ell n'és un element que en destrueix l'equilibri".

Entendre i conèixer el territori, en sentit ample és una tasca que, potser defuig de la dinàmica vivencial actual; i consegüentment, requereix voluntat i esforç d'adaptació: estimar els aucells no solament és tenir pena quan un es mor, si no, lluitar perquè no es tirin més fungicides; Sant Antoni sense pagesos o el carnaval sense quaresma són simples caricatures; i el còs necessita els productes de la terra en el moment en que es produeixen, malgrat les conservadores siguin molt pràctiques i les hamburgueses bones tot l'any. Fetes aqueixes ma-tisacions, potser es pot entrar en la justificació del treball.

Quan en el curs 1983-84 iniciarem l'aventura de Ses Sitges, una de les primeres coses que poguerem constatar, fou allò que ja intuïem: la desvinculació de la cultura estandard de la popular i el desconeixement del bagatge que aquesta pot aportar a la formació actual de l'individu. Es podria citar ben bé tot un enfilall de desconeixements relatius a aquesta vertent viva que és la Mallorca rural, amb tot amb el que això comporta; però potser no vé al cas.

Consegüentment, un dels primers objectius plantejats fou el de facilitar als educadors informacions i eines per:

- *facilitar un ensenyament escolar que tengui en el medi un referencial bàsic, tant a nivell metodològic com contingudinal,*
- *possibilitar l'adquisició d'aptituds i actituds que capacitin per actuar de forma més conscient i solidària en relació al medi físic i social, i*
- *perseguir que l'ensenyament escolar desenvolupi un sistema sistèmic-integrador, fonamentant també el respecte als valors dels altres.*

L'empenta, en el 83, no era petita, però les dificultats també foren considerables. Una simple ullada a les línies que segueixen, us mostrarà les evidents limitacions que presenta el treball. Entre altres coses, hi falten matitzacions, potser cal modificar alguns continguts en relació a determinat lloc concret, per a algú potser caldria afegir-hi receptes de cuina o plans concrets de treball, els suggeriments didàctics resulten pobres i massa esquematitzats...

Tot això, i encara més. Però tampoc té cap pretensió d'exhaustivitat ni de fita revolucionària en el camp de la didàctica. Es una simple aportació que casascú haurà d'anar completant i utilitzant amb la mesura de les seves possibilitats i enginy. Uns simples suggeriments. Informacions prèvies a una proposta de treball.

Guillem Pont
Sant Llorenç, setembre de 1987

SETEMBRE

GENERALITATS

L'inici del curs escolar, coincideix amb el començament de l'any agrícola o cicle natural de la terra de conreu, regit fonamentalment, pel cereal del pa.

De fet, a poc a poc, ens n'adonem que, independentment del lloc on vivim -vila o ciutat-, i malgrat les actuals condicions de vida, els nostres costums -les arrels, en definitiva- estan ben lligades al cicle anyal del blat.

El nom del mes prové de la veu llatina "setember" car era, aquest, el setè mes del calendari romà. El seu signe és lliura; es representa per unes balances equilibrades que recorden la igualtat de dies i nits.

A molts indrets, es celebren les festes de les imatges marianes que, segons tradició, han estat "trobades". No deixa d'ésser curiosa la "coincidència"; el neixement de Maria se celebra en el mateix moment en que comença a despertar la mare terra, per un temps adormida.

EL TEMPS

Normalment sol ploure cinc o sis dies, alguns dels quals, la pluja va acompanyada de trons i llamps. Malgrat tot, el sol, que encara pica de valent, propicia una forta evaporització, per la qual cosa, les plantes hauran de continuar essent regades.

La temperatura mitja es situa a l'entorn de 23º.

NATURA

El final d'estiu i començament de la tardor es pot caracteritzar per la fructificació de les plantes i pel moviment de les aus migratòries.

Un "bany" de natura, sempre és interessant. Als parcs de Ciutat comencen a madurar les avellanes i els castanyers d'índies deixen caure els primers fruits. Pels camins de foravila es poden arreplegar les móres de romaguer, i també observar els busquerets caçant els darrers insectes; o els esbarts de gorrions trescant els rostolls sota els nius, abans plens de vida, que ara els ametlers deixen veure, al perdre la fulla, d'altra banda ben aprofitada per les ovelles.

Als llocs humits, l'ànnera real cerca parella. I a prop de les garrigues o vora una vella paret seca, els eriçons alimenten la segona ventrada.

Tal vegada més assequibles a l'observació i manipulació, resulten els arbres, arbusts, lianes i herbes dels nostres boscos i camins; floreixen els canyars i fruiten l'aladern i l'arboçera que, alhora, pot presentar flors.

ELS SEMBRATS

El camp, amb predominància de rostolls, encara descança. L'agricultor comenar a preparar i adobar la terra per a la propera sembra, mitjanant labors ordinàries (de 12 a 25 cms de profunditat). D'aqueixa manera l'aigua de la pluja tardoral s'arreplegarà i es con-servarà millor.

A les terres fresques es comencen a sembrar les patates i, a l'hortet, es comencen a fer planters (cebes, naps, raves, enciam, bledes, endívies... i altres hortalisses d'hivern) i ha transplantar els planters realitzats amb anterioritat. També és temps de multiplicar i transplantar carxofes i el safrà.

Amb tot i amb això, potser la tasca més usual serà, encara, la de recol·lecció de les darreres hortalisses d'estiu: síndries, melons, carabasses, pebres, cols, cebes i tomàtiques de ramellet que, de vetlada, s'enfilaran i es penjaran a lloc ventilat per assegurar-ne la utilització la resta de l'any.

ELS ARBRES

Setembre és el mes de la fruita. Els pagesos endarrerits acabaran de collir les ametles. I a l'esguard dels raigs solars, encara ben vitencs, es podran arplegar les garroves.

Prunes, pomes, albercocs, peres, melicotons, figues... es troben a la taula pagesa; els pinyols de les quals fruites es poden sembrar -i també a primers de març- per fer planter que, als dos anys de sembrats s'empaltaran i al tercer any es podran sembrar a l'indret definitiu.

Però, sens dubte, l'aspecte camperol que ocasionarà més tragí, més bulla i més esforç, serà la verema -que no cal fer fins que el raïm és completament madur-. Dels costums inherents a aquesta ancestral labor, avui ja resta poca cosa. Però quelcom encara es pot trobar a les zones de Felanitx, Manacor, Porreres, Binissalem, Colònia de Sant Pere...

EL BESTIAR I L'AVIRAM

Quan foravila seguia el seu ritme lògic, de rotació de cultius i, quan era rendable la combinació d'agricultura i ramaderia, llavors, des del setembre fins al novembre, "donaven" les cabres al boc. Avui, difícilment es segueixen ritmes. Els bocs i els xots ja no porten "davantal". Tot l'any és època de reproducció.

Es desmamen el porcell del juliol, que surten a pasturar amb la truja.

FESTES

La Mare de Déu (dia 8).- Dita també "dels missatges", car era -i encara és- quan aquests canviaven de lloc o possessió. Assenyala l'inici del cicle anyal del blat i el seu origen es perd en el temps. Festa ben estesa arreu de Mallorca -vuit pobles la tenen com a festa local-.

També és una Mare de Déu "trobadà", tradició religiosa estesa arreu dels Països Catalans on, una imatge és trobada generalment per un pastor, a un indret determinat on, posteriorment s'hi aixecarà un temple.

El canvi d'amos a una possessió, també era determinat per la recollida dels fruits; així, les ametles eren del pagès que sortia però, les garroves ja eren del qui entrava.

Sant Mateu (dia 21). En alguns indrets, ençaten la verema.

Sant Miquel (dia 29). Coincideix amb l'equinocci tardoral; determina la verema i l'inici de la sembra. La roma pagana, en el contexte de les festes del blat, festejava a Ceres -deesa dels cereals-, tot demanant la fructificació dels sementers que s'iniciaven.

En alguns indrets, el traspàs dels pagesos es fa en aqueixa data.

ELS TREBALLS

De banda els que podríem anomenar treballs **habituals**, que solen fer-se de cap a cap d'any: arreglar animals, pastar, munyir..., n'hi ha d'altres que, empesos pels productes del camp, es solen realitzar en èpoques determinades, tal és el cas de:

Encistar figues: Es sol realitzar a l'entorn de Sant Francesc (vuit dies envant, vuit dies enrera). Es una activitat senzilla, amb petites variants a cada poble i, adhuc, a cada casa. Com gairebé totes les activitats camperoles, exigeix temps i dedicació.

Realització de panses: Raïm assolellat i curat.

Confitures i melmelades: De carabassa, prunes, móres... ben segur alguna padrina disposarà de delicioses receptes personals, aiximateix es poden trobar senzilles receptes a qualsevol llibre de cuina. En el mateix contexte es poden preparar, sucs, geles i fruites confitades o en almívar.

Llatra o obra de pauma: En aquest mes, i una vegada seca i passada per l'ensofrador es comença a obrar la llatra o teixit de fulles de garballó; per a la posterior realització de sanalles, sanallons i altres sàries.

ELS MOTS

Refranyer popular

*Al setembre, carabasses.
A maig murta, i a setembre fruita.
Al setembre, el vi està per vendre.
Setembre boirós, graner polsos.
Al setembre no fa cap arruga el ventre.
Per Sant Miquel, qui no menja figues no pot entrar al cel.
Per Sant Miquel, Sa Miquelada, en veure figa, bona pedrada.
Quan ve Sant Gil, es vespres fil.
Raves i espinacs, pel setembre sembrats.
El porc mata per Sant Lluç i posa la verema al cup.*

Jocs amb paraules

Sant Miquel, qui s'aixeca no s'asseu.

Embarbussaments

Una figa bordisotenca, qui la desembordissotarà. Jo la desembordissotaré; ja desembordissotada està.

Cançons populars

*"Abre de millors profits
com s'ametler no n'hi ha:
fa fuies p'es bestiar,
ses cloveies per cremar
i es bessons per fer confits"*

*"Bon arbre és el garrover
qui fa fruita tot l'any:
quan li cullen ses d'enguany,
ja te ses de l'any qui ve."*

*"No t'acosts a garrover,
que té s'ombra maleïda.
Una fadrina garrida
fa planta, en venir bé."*

*"Sa figa per esser bona
ha de tenir tres senyals:
crivellada i secaiona
i picada d'animals."*

*"Demà vespre n'hi haurà
de contents i de fellons
perque d'aquests ametlons
d'agres i dolços n'hi ha."*

*"Sant Jaume se'n du ses flors
Sant Miquel, ses agostenques
Sant Andreu, ses martinèques
i a Nadal menjam arrós."*

Altres

"El plany de la figuera" de Jaume Santandreu (a "Nissaga de Sen").

*Aimadors d'antigues glòries,
vosaltres els qui passau
pel camins de la memòria,
arreplegau el meu plany.*

*Clams i llaments d'enyorança
no muden la meva sort,
borda de mala lletrada,
suplic que arribi la mort.*

*Era la de més durada
de tots els arbres fruitals,
l'única que assegurava
el recapte per tot l'any.*

*Passava la lletania
només amb l'anunciat
de les castes que reblen
els esplets d'un figural.*

*Xapada de soca i branca,
corcada jaia de gep,
gropelluda, desnossada,
estic clavada al gemec.*

*Antany era com divina
providència dins el camp
que, amb devota cortesia,
em deia del cristià.*

*Les meves flors començaven
les infors per Sant Joan
i els cucallons de la Reina
arribaven a Tots Sants.*

*Bordissots i de la roca,
martinèques i verdals,
blanquetes i molla roja,
albacós i capoll llarg.*

*Com bruixa descambuixada,
alçant els cucs dels seus dits,
pelleringo de fantasma,
umpl de cucales la nit.*

*Casa on era jo encistada
no patia mai la fam,
perquè els anys de la desgràcia
jo em posava en lloc del pa.*

*Els ventadors damunt l'era
esvaïen els acops,
però, al sòtil, les foreres
treien xalico als ruttons.*

*Porquenyes i alacantines,
pèl de bou i paretjals,
caldarones i morisques,
ull de perdiu i gegants.*

*Omplia d'una solada
a caramull els paners
i esplugada amb les escales
farcia tots els sequers.*

*Quan la figa clivellada,
secallona pel capoll,
amb mel a l'ull de la llàgrima
captivava tot el món.*

*Les altives coll de dama,
portades pel majordom,
a l'àpat de les grans taules,
retiraven els calops.*

*L'alfabieta endolcida
amb llavorettes d'anís,
al cel de les llepolies,
arraconava els confits.*

*Aimadors de la justícia,
vosaltres els qui passau,
al costat dels meus deficients,
arreplegau el meu plany.*

Novembre, 1983

ALGUNS SUGGERIMENTS

- Realització de cistellets de fulla de figuera per a recollir mores.
- Realització de confitures i melmelades.
- Teixit de llatra.

OCTUBRE

GENERALITATS

A l'antic calendari romà era el vuitè dels mesos, d'aquí el seu nom ("octo", vuit). Amb ell s'acabava els temps destinat a fer la guerra, iniciada pel març.

No és un mes gaire festós, mes bé és un dels mesos més trists i pobre de costums. Amb tot i amb això, el camp presenta dos aspectes fonamentals: s'acaben les veremes i comença la feina del llaurar i sembrar... amb totes les pors que comportava tenir el mitjà de subsistència "estés tot l'any a defora".

El signe zodiacal es representa amb un escorpí -mossegar i punxar- fent referència al temps, car comença el fred i sovintegen les tormentes.

EL TEMPS

Sol ésser el mes més plouguer (de 75 l/m² al Plà fins als 150 a la Serra). Sol ploure 8 o 9 dies i la temperatura mija baixa fins als 18°C. Hi sol haver més dies ennuvolats que no clars i aquests, disposen d'un poc més de sis hores d'insolació.

La lluna té una significança especial. Juntament amb la de gener, era presa com a testimoni de juraments. I és la millor per a tallar la fusta dels arbres si no es vol que es corqui -en lluna vella-.

El fenòmen de l'aigua, es presenta lligat a la lluna; així hi havia la creença de que si plovia el primer dia de lluna nova, plouria quaranta dies seguits. També era el mes dels saurís, el mes indicat per trobar venes i obrir pous, car en lluna nova les aigües revenen, cridades per la lluna.

Niguls i estels

Al ésser el mes de les grans nuvolades, ens permet fàcilment l'observació, així com la de les postes de sol normalment enceses i bigarrades.

Parlar avui de noms populars de núvols i/o estels és una manera de mostrar la degradació del llenguatge, de la cultura... de mostrar una vida plantejada a esquena dels esdeveniments naturals, com si l'home no fos part integrant de la natura.

Parlem de núvols. Entre d'altres, es poden observar:

"La barqueta de Sant Antoni". Te forma de barca i sol apareixer vers ponent i a sol post. Normalment en surt més d'una i a cel ras i serè.

"En mal homo". Gros i negre de forma molt bigarrada. Surt de tramuntana i se'n va cap a ponent.

"Capell de senyor" o **"Caparrot"**. Nuvols baixos i aïllats que cobreixen els cims de les muntanyes.

"Ses dones males". Surten a colles i són petits i transparents. A vegades es posen davant el sol i li fan fer clarianes.

"S'arbre mestre". Nuvols en forma de ramatge enrevessat que ompl el cel. Si la soca neix a llevant i el brancatge acaba a ponent, és averany de felicitat i benaurança.

"Homonets" o **"Es fadrins de Santanyi"**. Solen portar les primeres pluges tardorals. Es una taringa de nuvolets petits que van seguits d'altres que van augmentant de tamany i apareixen a l'indret de Santanyi.

"Na Ruixamantells". Conegut per la gent de mar, va carregat de pluja i aixeca marors. Li veuen forma de donzella.

"En Fonoi". Nuvol gros, carregat d'aigua que, a vegades es desplaça cap a la banda de tramuntana i d'altres cap a migjorn.

"En Paretjal". Es un dels núvols més grossos que solquen el cel de Mallorca. Surt entre llevant i gregal.

"En Jordà". Són cúmuls molt renouers, però que porten poca pluja i que surten pel llevant.

"En Botilla". També porta pluja. Es gris i rodonenc i també surt per la banda de llevant.

"N'Elies", nuvol gros que sut per la part de xaloc.

"En Tudossa". Groguenc clapat de blau, i que es veu vers tramuntada.

"Es cadufos de Pórtol" que pronostiquen pluja per l'endemà, a l'igual que

"Es breverol". Gros i rogent que surt per la banda de gregal, ...

En un altre contexte, de nit, es poden observar "Ses Cabrelles"; nom que es dóna al cúmulo estelar de les Plèiades. A ull nu se'n veuen set i, en alguns indrets es relacionen amb una lloca voltada de pollets.

NATURA

Els colors que presenta la nostra illa, sempre són dignes d'una aturadeta en la caminada. Però, potser l'octubre se'n du la maina. Els verds, els ocres, els vermells de les fruites naturals tardanes... permeten exercitar una mica la sensibilitat.

Continua la migració de les aus, fet que bé meriex una excursió -previament preparada- a Es Salobrar de Campos o a S'Albufera. D'altra banda, encara, amb una mica de sort, es possible observar l'arreplegada de cabots, que sol tenir lloc a la façana de l'església o sobre els fils elèctrics, poc abans de partir cap a l'Àfrica. També arriben els tords que, per sobreviure hauràn de gaudir de més sort que la resta dels mortals.

En contra de la creença popular, val a dir que les migracions dels aucells no ve determinada pel fred ni pel mal temps, sinó per l'acurçament o allargament dels dies solars. S'orienten mitjançant el sol, les aus de migració diurna -l'estornell- i mitjançant els estels les de migració nocturna -el busqueret-.

Molts dels animals que hivernen, com el granot, s'arraconen i d'altres, com mosques i mosquits, desapareixen. La reproducció de les abelles es fa més lenta el que ocasiona que les nascudes en aquesta època, puguin viure més dies que no les nascudes a la primavera o estiu.

Neix, la darrera ventrada de conills de camp.

El món vegetal ens ofereix les arboces -que s'han de menjar amb prudència- i també ginebrons, que es poden utilitzar per a la realització casolana de ginebra, els glans... Però sens dubte, els vegetals més populars de l'època són els bolets, i de manera particular els esclatasangs, si la pluja agostenca fou copiosa.

ELS SEMBRATS

A foravila, es temps de guarets. De llaurar la terra, després d'una primera pluja, per tal que pugui assimilar millor l'humitat que encara haurà de caure.

Depenent de la saó, es pot començar a sembrar farratge i, ja la darrera setmana, faves i civada.

El calendari i realització de la sembra no és una cosa preestablerta any rera any, sinó que depèn de la pluja. Dic això perquè, malgrat el que assenyalen els llibres, al manco a la comarca de Llevant, l'octubre és basicament un mes destinat a preparar i adobar la terra de sec.

Els hortolans diven que a l'hort la feina no s'acaba mai. Ara es temps de preparar els llocs dels nous planters. I també de sembrar raves i espinats, bledes, cols, cebes, juevert i pastenagues. Però amb tot i amb això, és basicament un mes de preparació per a les hortalisses d'hivern.

També es recullen els fruits de les plantes que havien deixat per llavor i carabasses i demás hortalissa tardana (tomàtiques, pebres...).

Es poden aclarir i sembrar les carxofes.

Les plantes i flors que neixen de cabeça, també es sembren aquest mes.

ELS ARBRES

Es cullen les fruites tardanes: pomes, anous, codonys i magranes -que també es poden emprar per tenyir-. Però, bàsicament es preparen els clots per als nous fruiters -es convenient que la terra estigui una temporada amb contacte amb l'aire, que els "clots es rovellin"-. Es poden sembrar cirerers, pereres i pomeres; així com empeltar tarongers i pruneres, si estàn "adormits" - quan la pell es desprèn fàcilment de la soca-.

Quan es "collia oliva", baixaven estols de jornalers de la muntanya a la comarca de Llevant per a tal afer. En algunes possessions encara es poden trobar els habitatges que aquests ocupaven.

EL BESTIAR I L'AVIRAM

Comena l'any avícola -recordau la interpretació de Ses Cabrelles-. A diferència de l'estiu, les llocades solen anar bé, per tant, convé netejar el galliner així com cuidar els nierons -amb palla fresca i a lloc obscur-.

Si pel maig, com era costum, s'ha portat la cabra al boc, neixeran els cabrits.

FESTES

Ja s'ha dit abans que aquest gairebé era un mes aixorç de festes amb tradicions populars. La més significativa és,

Les Verges (dia 21). A la vigília de Santa Ursula i les Onze mil Verges, en alguns indrets de la Mallorca preturística, encara es cantaven "serenates": el pretendent, amb una colla d'amics es plantava davant la casa de l'estimada per cantar cançons d'enamorament; normalment l'estimada obria la porta i els convidava a tots a menjar bunyols i a beure una mica de "mesclat".

De la tradició, resten els bunyols que, també normalment, en els nostres pobles, es realitzen i venen en improvisades i temporals botigues.

No he pogut esbrinar la relació, però a l'antiga Roma, pocs dies abans d'aquesta festa, feien les festes a Ceres -deesa dels cereals-, o festes del sementer, incloses en el cicle de festes agrícoles o del blat.

ELS TREBALLS

Llaurar.- Obir la terra amb la rella era una tasca feixuga i delicada, car el costum exigia uns solcs ben drets si hom volia desenvolupar el rol de pareller (altre temps comportava cert prestigi social).

Filar.- Per aprofitar el "buit" del treballs camperols, i també per l'allargament de les vetlades, es cardava i filava la llana, tasca prèvia a la realització manual de prenes de punt.

Realització de codonyat.- O confitura de codony.

I també les "habituals" i les ja esmentades en altres indrets: sembrar fruiters...

ELS MOTS

Refranyer popular

Quan a les sis fa fosca, mor la mosca.

Per Sant Simó, mor la mosca i el moscó.

Per Sant Lluç (dia 18), nesples pelluc.

Per Sant Lluç, posa les olives en suc.

Sant Lluç mai és eixut.

Si a l'octubre fa fred, bon esplet.

De l'aigua d'octubre i del sol de maig, en neix el blat.

*Per l'octubre, la magrana madura.
Quan l'octubre va a la fi, tots els ocells d'hivern ja son aquí.*

Jocs amb paraules

Es part d'una fórmula mig dialogada i mig cantada, abans popular a Mallorca a les filades i peladisses d'ametles:

- Toc, toc.
- Qui és?
- La madona de Betllall
- Què cercau per ací?
- La vostra filla per anar al ball.
- No té gipó.
- Ja n'hi farem.

Llavors, intentant imitar la melodia del ball a que és convidada la fadrina, es canta:

Zigozí, les trompes sonen,
zigozí, el violí,
cornamuses, caramelles
timbo tambo el tamborí.

(Es va repetint una vegada i una altra, canviant la peça de roba).

Embarbussaments

No és exactament un embarbussament popular, però les "feines de la llana", ja sigui pel ritme o pel desconeixement actual de les paraules, ben bé s'hi pot utilitzar.

"Tondre, cardar i filar. Aspiar, rentar, debanar i capdellar. Ordre i teixir."

"Set sanalles de codonys
vaig dur a recodonyar.
De set recodonyadures,
set sanalles vaig tornar".

Algunes cançons

"En Jordà, damunt Cabrera,
s'és alçat molt furiós;
ell fa es trons de dos en dos
i es mal temps queda darrera".

"Com es tord ve mort de fam
qui la fortuna en calça,
li respon una veu falça
qui s'anomena reclam".

"M'agrada coir magranes
a un magraner petit.
Saps que és de dolç un confit
per un golós que en té ganes."

"Bunyols a can Galerí
i a Sa Coma oreianes;
a Son Benànsser magranes
i a can Cordella bon vi".

"Cama-roja i peu de crist
són qui m'embossen s'arada.
Oh, quin llaurar fa tan trist
lluny de vós, prenda estimada."

"Plou i fa sol
sa galina ha fet un ou
damunt tres o quatre paies
i s'esclata de riaies
perquè s'overa li cou".

Altres

"Na Ruxa-mantells" de Miquel Costa i Llobera.

<i>Passant gemegosa, com fa la gavina qui volta riberes i torna a voltar, anava la boja del Camp de Marina vorera de mar.</i>	<i>Bé prou li diria cançons la Sirena quan ell a la lluna sortia a pescar; per'xò ma finestra dexava sens pena sortint a la mar.</i>	<i>Perdut es el naufrach quan ella'l socorre y'l pren entre'ls signes del vel floreat... La roca feresta serà ja la torre hont quedi encantat.</i>
<i>Descalça y coberta de roba esquinçada, corria selvatge, botant pels esculls; i encara era bella sa testa colrada, la flor de sos ulls.</i>	<i>La mar el volia, jamay associada de vides, fortunes, tresors y vaxells; y d'ell va fer presa dins forta ventada Na Ruxa-mantells.</i>	<i>Allà té Na Ruxa mon bé nit y dia, hont ell cosa humana no veu ja ni sent. iAy! si ell m'escoltava, bé prou sortiria del encantament!-</i>
<i>Color de mar fonda tenia les nines, corona se feya de lliris de mar, y arrèu enfilava cornets y pebxines per fersen collar.</i>	<i>Na Ruxa es la fada d'aquestes riberes qu'allà a les grans còves endins té l'hostal, ab archs y figures, ab llits y banyeres de nacre y coral.</i>	<i>Axí tota sola, ran ran de les ones, ja en temps de bonança, ja en temps de maró anava la trista cantant per estones l'extranya cançó.</i>
<i>Axí tota sola, ran ran de les ones, ja en temps de bonança, ja en temps de maró anava la trista cantant per estones l'extranya cançó.</i>	<i>Per bous de sa guarda, dins fondes estables allà té Na Ruxa clapats vells-marins; si vol per son carro cavalls incansables, allà té delfins.</i>	<i>Un vespre d'oratge finí son desvari; son còs a una cala sortí l'endemà; y en platja arenosa, redors solitari, qualcú l'enterrà.</i>
<i>-La mar jo aborria; mes ja l'estim ara des que hi té l'estatge l'amor qui'm fugí... Ni tinch en la terra ni pare ni mare; mes ell es aquí!</i>	<i>Quan surt, va vestida de seda blavosa, ab totes les tintes del cel i la mar, y blanch com la resta de l'ona escumosa son vel fa volar.</i>	<i>No té ja sa tomba la creu d'olivera mes lliris de platja bé'n té cada estiu y sols ja hi senyala sa petja lleugera l'aucell fugitiu...</i>
<i>Un temps jo li deya: pagès te voldria, pagès, anch que fosses pastor ò roter; y dins la mar ampla, com ell no n'hi havia d'ayrós mariner.</i>	<i>Del arh qu'entre núvols promet la bonança la faxa ella imita per fer son cinyell... Mes iay del qui rema quan ella li llança son ampla mantell!</i>	

ALGUNS SUGGERIMENTS

- Preparar terra per a plantar hortalisses d'hivern o fer clots, per a plantar arbres en el pati de l'escola.
- Realització de bunyols.